

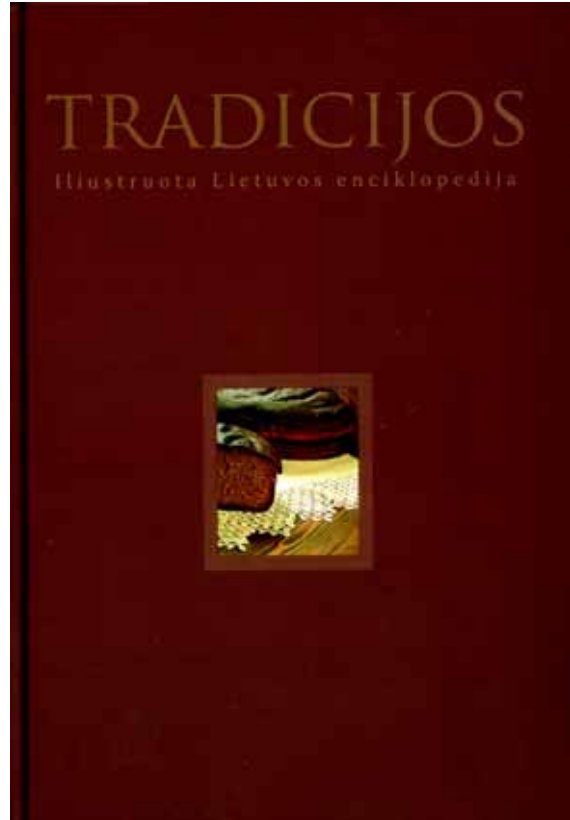
„TRADICIJOS. ILIUSTRUOTA LIETUVOS ENCIKLOPEDIJA“

2005 m. leidykla „Šviesa“ 2 tūkst. egzempliorių tiražu išleido grupės autoriaus spaudai parengtą knygą „Tradacijos. Iliustruota Lietuvos enciklopedija“. Jos metrikroje informuojama, kad tai populiariai parašytas leidinys, priklausantis serijai „Iliustruota Lietuvos enciklopedija“, kurią sudaro šios knygos: „Valstybė“, „Kultūra“, „Tradacijos“ ir „Gamta“. Leidinyje „Tradacijos“ skaitytojas supažindinamas su lietuvių kilmės tyrinėjimų istorija, senuoju lietuvių tikėjimu, šventvietėmis, Lietuvos etnografinių regionų kultūra, lietuvių tarmėmis, senąja liaudies medicina ir vaistiniais augalais. Knygoje taip pat apžvelgiama tradicinių Lietuvos tautybų istorija, pristatomi Lietuvos šventieji globėjai, šventosios vietos.

Lietuva nuo seno garsėja kaip žemdirbių kraštas, taigi knygoje daug dėmesio skiriama žemdirbystės istorijai, kulinariniam paveldui, prieskoninėms žolėms. Taip pat atskiriomis temomis išskiriama parkų, botanikos sodų istorija Lietuvoje, aprašomi dekoratyvinių darželių augalai. Leidinys skiriamas jaunimui, visiems, kurie domisi Lietuvos tradicijomis ir kultūros paveldu.

Skyriuje „Lietuvos etnografiniai regionai“ Arūnas Vaicekuskas rašo, kad „Lietuvoje tradiciškai skiriamos keturios etnografinės sritys: Žemaitija, Aukštaitija, Dūkija bei Suvalkija. Dabar daugelis autorių išskiria ir penktąjį nepelnytai užmirštą Mažosios Lietuvos etnografinį regioną, kurio specifika lėmė tiek etninės regiono susiformavimo aplinkybės, tiek ir teritorinė priklausomybė Prūsijos karalystei. Atskiros etnografinės sritys skiriasi viena nuo kitos vietos gyventojų šnektos ypatybėmis, vyraujančiomis šventėmis, gyvenamojo namo tipu ir vidaus suplanavimu, aprangos ypatumais ir kitokiais materialinės bei dvasinės kultūros savitumais.“

Skyriuje „Žemaitija“ Arūnas Vaicekuskas nurodo, kad „Dabartinės Vakarų Lietuvos gyventojų skirtumai atsirado jau pačioje baltų etnogenezės pradžioje, kai III ir II a. pr. Kr. sankirtoje ar kiek vėliau – ankstyvajame žalvario amžiuje, – išsiskyrė vakarų ir rytų baltų etninės istorijos keliai. Kur buvo riba tarp rytų ir vakarų baltų, dabar tiksliai pasakyti sunku, tačiau apytikriai ją galime vesti Nemuno vidurupyje, Nerimi iki jos santakos su Šventąja ir toliau į šiaurę Šventosios upe. Taigi vakarų ir rytų baltų teritorijų riba driekėsi per patį dabartinės Lietuvos vidurį. Visais istoriniais laikotarpiais Vakarų Lietuvos (Žemaitijos) žmonių gyvensena smarkiai skyrėsi nuo kitų etnografinių Lietuvos sričių gyventojų kultūros. Anksti pa-

Knygos „Tradacijos. Iliustruota Lietuvos enciklopedija“ viršelis. Dailininkė Kristina Jėčiūtė

tekusius į Lietuvos valstybės sudėtį ir nespėjusius išsiugdyti atskirai tautai būtinos savimonės žemaičius drąsiai galima vadinti subetnoso terminu.

XI–XII a. lietuvių gentys jau buvo išsiskyrusios į vakarų ir rytų šakas, tai vyko IX–X a. ar net dar anksčiau. Žemaičių protėviai asimiliavo kuršius ir kai kurias kitas vakarų baltų gentis. Pavyzdžiui, riba tarp šiaurės ir pietų žemaičių tarmių beveik sutampa su buvusia lietuvių (žemaičių) ir kuršių. Tai laikoma neginčytinu įrodymu, kad šių dienų šiaurės žemaičių tarmė yra kuršių asimiliavimo rezultatas. Panašiai tyrėjai spėja, kad dabartiniame žemaičių pietinės tarmės areale V–XII a. susidariusi žemaitiškos kultūros sritis yra Nemuno vidurupyje tarp Neries ir Dubysos žiočių susiklosčiusios plokštinių kapinynų ir vietinės Vakarų Lietuvos pilkapių kultūrinės srities, skirtinos vakarų baltams, sąveikos rezultatas. Iš pradžių susiję su aukštaičiais lietuviais kultūrinės ir kalbinės giminystės ryšiais, ilgainiui, plėsdami savo įtaką Lietuvos pajūrio link, žemaičiai taip nutolo nuo rytų aukštaičių, kad kai kuriose etninės kultūros srityse tapo artimesni vakarų baltams. Tai liudytų chtoniškojo mitologijos sluoksnio stiprumas žemaičių religijoje. Žemaičių savitumą ir kultūrinį atskirumą nuo kitų Lietuvos etnografinių sričių palaikė politinės XIII–XIX a. peripetijos: krašto atidavinėjimas Vokiečių ordinui bei ilgai išlaikyta sąlyginė autonomija – Žemaitija iki pat XIX a. pradžios išlaikė politinį atskiros kunigaikštystės statusą.“